Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

ӘДӘБИЈЈАТ ВӘ ИНҺӘСӘНӘТ

1981
ЧҮМӘ
4
ДЕКАБР
№ 49 (1976)

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫ ВӘ АЗӘРБАЈЧАН ССР МӘДӘНИЈӘТ НАЗИРЛИЈИНИН ОРГАНЫ

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА И МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР.

1934-чү илдән чыхыр. Гијмәти 10 гәпик.

Тәбрик едирик!

Сизи — әдәбијјатымызын истә'дадлы нүмајәндәләриндән бириниз анадан олмағынызын 50 иллији мүнасибәтилә үрәкдән тәбрик едирик.

Сиз әдәбијјатымыза әллинчи илләрдә кәлмисиниз. «Сәфәрә чыхырам» адлы ше'рләр китабы илә поезијамызда илк үгурлу addымынызы атмысыныз. Сонракы илләрдә «Бүзөвнә гәләмләр», «Ана гучағы», «Улдузлар, дүшүнчәләр» вә дикәр ше'р китабларыныз нәшр едилмишдир.

ТОФИГ МАҺМУД—50

ҺӨРМӘТЛИ ГӘЛӘМ ДОСТУМУЗ ТОФИГ МАҺМУД!

Сизин үшаг әдәбијјаты саһәсиндәки хидмәтләриниз хүсусилә диггәтәлајигдир. 50 иллик өмрүнүзүн 20 илини инди баш редактору олдуғунуз «Көјәрчин» журналына һәср етмишсиниз. Ушаглар үчүн јаздығыныз «Алпинист», «Мешәдә сәс», «Гызымын суаллары», «Далгалар», «Дибчәк», «Кәпәнәк көзәллији» вә дикәр китабларыныз балаларымыза көзәл һәдијјәдир.

Сиз нәср саһәсиндә дә сәмәрәли фәалијјәт көстәрирсиниз. Истәр «Пәнчәрәјә тохунан будаг» һекајәләр китабыныз, истәрсә дә «Кечә гапы дөјүлүр», «Мүнчүглар» повестләриниз чиддн јарадычылыг ахтарышларынызын бәһрәсидир.

Һөрмәтли Тофиг мүәллим, охучулар сизи бир тәрчүмәчи кими дә таныјырлар. А. Блокун, Ј. Рајнисин, К. Симоновун, А. Бартонун вә башга шаирләрин бир чох ше'рләри сизин тәрчүмәниздә охучуларымыза тәгдим олунмушдур.

Сиз Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын ичтимаи һәјатында да фәал иштирак едирсиниз: ушаг әдәбијјаты шурасынын сәдри, һабелә ССРИ Јазычылар Иттифагы Үмумиттифаг ушаг вә ганчләр әдәбијјаты шурасынын үзвүсүнүз.

Сизин ушаг әдәбијјатындакы хидмәтләринизә Азәрбајчан ССР Али Совети Рәјасәт һеј'әтинин Фәхри Фәрманына вә Азәрбајчан ССР габагчыл маариф хадими дөш нишанына лајиг көрүлмүшдүр.

Әзиз гәләм достумуз!

Сизә һәјатынызын вә јарадычылығынызын бу камил дөврүндә мөһкәм чансаглығы, узун өмүр, сәмәрәли јарадычылыг ахтарышлары вә јени-јени үгурлар арзулајырыг.

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫНЫН ИДАРӘ ҺЕЈ'ӘТИ

Шаир достумун әлли јашы

ТОФИГ Маһмудун өзүнүн дедији кими, шаир гәләми өмүр долаларында һәмишә ишыг кәзиб: сөз ишығы, фикир ишығы, дүјгу ишығы.

Дөзә-дөзә дәрдә-сәрә
Һәр әзаба табламышам;
Өмрүм боју зәррә-зәррә
Ачраг ишыг топламышам.

Шаирин «топладығы» ишыг јалныз бир отағын, бир гәлбин ајдынлығы үчүн кәрәк олсајды вә ја бу мәгсәдә хидмәт етсәјди, сәнәт ишығы өз «хидмәти вәзифәсини» чохдан итирәр, зүлмәтлә, сүкутлә, биканәләрин бүз бахышлары илә ејнилаштәрди.

Јер үзүндә ишыг варса, бәс оғрулар-әјриләр, инсан ганы төкмәјә һәрисләр күндоғана нечә бахырлар? Инсан талејинә гәсд еләмәк ишыг оғурламаг дејилми? Ишыға бахандә ушаг јада дүшүр—санки әрзин ишығынын әбәди мәнбәји ушаг күлүшү, ушаг нәғмәләридир. Бурада мәним јадыма Тофиг Маһмудун «Данимарка ушаглары» ше'ри дүшүр. Дүзүнү е'тираф едим ки, узун мүддәт бу ше'рин доғурдуғу әкс-сәданы бејнимдән гова билмәмишәм. Бу әкс-сәдада мүхтәлиф сәсләр гатышығы, сәсләр гатышығында авропалы, америкалы вә бүтүн дүнјалы ушаглары һамыја ајдын чочуг күлүшләрини дүјмушам.

«Данимарка ушаглары» ше'рини ела-белә, сөзкәлиши хатырлатмыр. Шаирин ушаг әдәбијјатындакы кениш фәалијјәти хүсуси арашдырмаја лајигдир.

Т. Маһмуд нечә-нечә ше'р вә поемалар топлусунун, һекајәләр китабының, повест вә очерклә рин, публисист јазы вә мәгаләләрин мүәллифидир.

Онун јарадычылығы үчүн әтраф аләми сакит мушаһидә, өзүнү тәгдиматсыз бир төмкинлә һадисә вә предметләри поезија сүзкәчиндән кечирмәк әсас шәртдир.

Бу јерә, бу көјә,
бу канката
Баха билмәјирәм өтәри
көзлә.

Бу учу-бучағы олмајан улдуздар дүнјасына ајыг көзлә бахмағы һеч кәс шаирдән тәләб еләмир. Бу, әслиндә һеч онун вәзифәсинә дә дахил дејилдир. Бәс «вәзифәјә дахил олмајан» вәзифәләрин јанындан сајмаз өтмәк нечә? Белә һалда шаир гәләм көтүрмәк, кағыз данышдырмаг һүгугуну итирир; илһамы пәрикир, сәси јасланыр, сөздән олур, көздән олур. Көрәк дүнјанын кешнјини чәкәсән ки, бир овуч торпага һәггин ола; көрәк күнәшин телләриндән јапышасан ки, пајына бир зәррә ишыг дүшә.

Шаирә көрә, «Балача күнәшдир инсан үрәји». Әкәр инсан үрәји балача күнәшсә, демәли, она бир инсан өмрү јох, тәләләр тапшырылыр; о, нчрачы дејил, идарә едәндир; јашатмаг вәзифәси дашыјандыр.

Тофиг Маһмуд «отураг шаир» олмаг истәмир, тез-тез сәфәрә чыхыр, чантасына мүәјјән рәнкләр,ләвһәләр, сөһбәтләр «јығыр». Бунларын һамысы сәнәт әсәринә «аришаргач» олмајанда күнаһы өзүндә, «үрәјини күнәшлик еләјә билмәмәсиндә» көрүр. О, һәр јердә, һәр мәгамда сәмими олмаг арзусу илә јашајыр. Ја да белә јашамағы тәләб едир.

Һәр сәнәткарын дүнјаја бахышынын өз әлчүсү, өз бичими вар. Ејни һадисә вә әшјадан тә'сирләнмә дәрәчәси дә ејни мәсафә вә мәгамда асылы олмајараг мүхтәлифдир. Сәнәт һамы үчүн ејни олан ганун вә ја әсаснамә јазмыр. Ачраг һәр кәс үчүн ајрылыгда белә «ганун вә ја һәрәкәт гајдасы» мөвчуддур. Бу, заманын һавасындан дамладамла, зәррә-зәррә сәнәткарын гәлбинә, руһуна, фырчасынын рәнкләринә сүзүлүр... Үстүндә јашадығын доғма торпағы севиб, вәсф еләмәјә; Вәтән дедијин, ана дили дедијин планетин чазибәсиндән чыхмамаға борчлусан. Бунлар мә'лум мәсәләләрдир.

Т. Маһмудун јарадычылығында да доғма јурда бағлылыг мүһүм јер тутур. О, садә чә ораг чоғрафи мәнзәрәләри вәрәгләмир. Поетик дилә онун әһмәт адамларындан, сәнәнч вә гајғыларындан сөз ачыр. Бу торпағын Күрү, Араны әбәдијјә һәрәкәт едәрәк көз өхшајан, јаддагалан ләвһәләр јарадыр. Бәлкә дә Араз вадисиндә олмајанлар Араз дәрдини, Чәнуб һәсрәтини дүјмәзләр. Шаир Тәбриз бу тајдан—чох јахын мәсафәдән, лакин чох галын думан архасындан бахыр. Дүнјанын бүтүн гадим шәһәрләри тәзәләшир, тикилир, гурулур, мүасир көркәм алыр. Тәбриз һәлә дә анадилли мәктәбини учалда билмир. Шаир гәләмини бу мәсәләләрә јөнәлдир, үмидларини кәләчәјин үгурлу колишинә, бир дә гејрәтли огул вә гызларымызын мүбаризәсинә бағлајыр. «Тәбриз вә Араз» ше'риндән мәним чыхардығым нәтичә белә дир.

Онун гәләми мә'лумдур ки, һәмишә, һәр јердә јалныз һамар јолла кедән һадисәләри изләмир. Бу гәләмин гарышысына һәјатын долашыг јоллары, әјри әлләрин әјри әмәлләри дә чыхыр. Белә һалларда думдуру даг чајына чиркаб суларын гарышдығыны көрән шаир истәр-истәмәз бојаларыны гатылашдырыр, бунлары көрән јахшы адамлары көмәјә чағырыр. Гәләмини белә, күлүнкә дөндәриб тәмизлик ишинә башлајыр. Бу чәһәтдән онун «Шејтанлар мүзејләри» ше'ри характеристикдир. Ше'рин охлары чох шәрти мүзејләрә, чох мә'лум һәдәфләрә тушланыр. Белә мүзејләрә аглы башында олан бүтүн инсанлар бахмалыдыр. Бәд әмәлләр бүтүн дөврләрдә, бүтүн заманларда инсанын көзү гаршысында олмалыдыр. Инсан бүтүн «јолухучу хәстәликләрин» сәбәбини билмәлидир.

Тофиг Маһмудун бәдии ахтарышларында тез-тез өзүнү тәһлил еләмәк, өзүнүн дахили төкәкләриндән ојанмаг, мә'лум бојаларын истифадәсиндән гачмаг, јени-јени мөвзу мәнбәләри ахтармаг, тәбиәтә јөн алмаг, «әбәди көһнәдә» әбәди тәзәни көрмәк хејли јер тутур. О өз поетик әдаларында заманы гәбәгламаг, әсрин һадисәләрини јүјәләмәк фикринә дүшәнләрдән дә дејил. Нечә дүјурса, ела јазыр. Заман, ела белә бахдыгда, көзләә көрүнмүр. «Бир овуч» замандыр бир ше'р парчасы (әкәр онда заманын әтри варса). Күнлү, ајлы, илли, әсрли заман әслиндә сәнәт әсәрләриндә даһа чох һејкәлләшир, даһа чох әбәдләшир. Заманын әтри Вәтән һавасында даһа көзәл дүјүлүр.

Мәнчә, әлли јашын сәнәнч вә нәш'әсиндән гајғысы даһа чохдур. «Нә јаздым, нејләдим?» сорғу-суалы илә «бичилиб дөјүлмүш» мәһсулу бир јерә јығмаг, о бири јаза на галды? — һесабы илә кәлән јарымдөврәдән апармаға тәләсмәк сәнәткар өмрү үчүн әсас гајғыдыр. Өзүнә ад күнү кечирмәјә гәтијјән чалышмајан, сакит вә арамла јазан, һәмишә сәнәт, сәнәткар гајғысы чәкән, бир редактор кими күч вә бачарығынын хејли һиссәсини балаларымыз үчүн чап олунан «Көјәрчин» журналына сәрф еләјән истә'дадлы гәләм достумун бүтүн үгуларыны алғышлајырам. Һәмишә сәфәрдә, һәмишә ахтарышда, һәмишә маса архасында — шаири гочалмаға гојмајан бунлардыр!

Мәммәд АРАЗ